

נשיה בחוקיך

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסים קרליץ שליט"א**

גליון מס' 155 • משפטים תשע"ז

וכי יפתח איש בור (כא, לג)

בשו"ע (תי"ג ס"א) כתב, שני קדרים שהיו מהלכים בדרך זה אחר זה ונתקל הראשון ונפל, ונתקל השני בראשון, אם היה לראשון לעמוד ולא עמד חייב הראשון בנזקי שני. ולפי"ז נראה דאם עבר שלא במעבר חציה, ובגללו עצרה מכונית בפתאומיות, ונתקעה מכונית אחרת במכונית זו, אין העובר חייב בנזק, דלא אשכחן בקדרין חיוב כה"ג.

אמנם אם הוא מצב שהוא מוכרח שיתקע המכונית השניה בראשונה, הוי גרמא שצריך לצאת ידי שמים. אמנם אם אינו מוכרח שיתקע בו, אף גרמא לא הוי. (חוט שני, מילי דנזיקין)

אם כסף תלוה את עמי את העני עמך לא תהיה לו כנושה לא תשימון עליו נשך (כב, כד)

"היתר עיסקא בבנקים בזמנינו"

הנה כידוע בזמנינו קיימים חששות רבים של איסורי רבית בעיסקי הבנקים עם לקוחותיהם. והן אמנם כאשר קיים היתר עיסקא בין הנהלת הבנק ללקוח שנעשה כדת וכדין ובסמיכות הדעת משני הצדדים הרי זה מציל מאיסור רבית אם יש ללקוח עסק שנושא רווחים וכדלהלן [אמנם ישנן עיסקאות עם הבנק שלא מועיל בהם היתר עיסקא וכדלהלן]. אבל כידוע בזמנינו קיימות פרצות גדולות בסמיכות הדעת להסכם העיסקא בבנקים או שהערמה ניכרת ביותר ואכמ"ל באופן שלפעמים יש לחוש על עצם ההיתר שב"היתר עיסקא", ואף שיש צדדים דחוקים להקל בזה, מ"מ אין זו עצה טובה להכנס להיתרים דחוקים בנוגע לאיסורים דאורייתא או דרבנן אף שהרבה עושים כן, ובפרט באיסור חמור של רבית שעובר ע"ז בכל רגע והחמירו בעונשו שאינו קם לתחיית המתים ונכסיו מתמוטטים, ויש להשתדל להשמיט מלהכנס לזה כשאין ההיתר ברור ע"פ דין תורה.

וכן יש לעשות הכל כדי להמנע מלהשקיע כספים בבנקים בכל אופן שהוא, דאף אם נימא שהמלווה לא מחייב את הבנק ברבית מחלק ההלוואה, מ"מ כיון שהרווחים הם חלק מהפקדון א"כ המפקידים נעשים שותפים בעיסקות שהבנק עושה, ואשר ביניהם ישנן עיסקאות אסורות כגון עיסקות שכרונות בחילול שבת ורבית ועוד, והמפקיד שותף בהם, על כן יש להמנע מכך.

והנה בהיתר עיסקא הכללי שבו מודיע הבנק ללקוחותיו שכל העסקים שבבנק הינם כפופים ל"היתר עיסקא" יש עליו הרבה פקפוקים, ולכל הפחות צריך לחתום הסכם עיסקא פרטי עם מנהל הבנק שיש לו סמכויות ולא לסמוך על השטר עיסקא הכללי שנמצא בבנק.

ובעצם העיסקא כבר הוזכר לעיל שיש בזה כמה חששות, ובני תורה ראוי להם שיתעסקו בעיסקא אמיתית עם יהודים יראים לדבר ה' בעלי מפעלים וחברות וע"פ המבואר בגמ' ובשו"ע.

ודע עוד שלקוח שלוקח כספים מן הבנק או שכותב צ'ק כאשר אין בחשבונו כסף והוא נמצא בחובה [שנקרא אוברדרפט], אם הכסף נלקח להוצאות ביתו או לכיסוי חובותיו וכיוצ"ב ולא להשקעה רווחית, הרי אין המעות אצלו בתורת עיסקא אלא הם מעות הלואה והדבר אסור שהרי זה רבית על הלואה ולא רווחים על עסק, וכל הנידון לעיל לענין היתר עיסקא בזמנינו הוא רק בכסף שמיועד לעסק, אבל אם אינו לעסק אין בזה דין ודברים כלל ואסור שהרי אין בזה כל היסוד של ההיתר בעיסקא, ובפרט אם נעשה באופן שהבנק עצמו יודע שהכסף לא מושקע הרי זה רבית גמורה.

ואם ח"ו נכשל בזה שחשבונו נמצא בחובה, מוטל עליו להזדרז תיכף ומיד לשלם את החוב, ולא להכשל ברבית קצוצה האסורה מן התורה, ולא להתפס בליטותא דאורייתא שאינו קם לתחיית המתים ושנכסיו מתמוטטים. וכבר נתבאר שאפילו רבית דרבנן בכלל זה.

לפיכך מי שידוע שעלול להכנס לחובה בשוגג או בטעות, מוטל עליו להודיע לבנק שלא יכבדו צ'קים או הוראות קבע שלו. וכן אין לפדות צ'ק [או להכניס לחשבון הבנק] של אדם שידוע שחשבונו בבנק נמצא בחובה דהרי הוא מכשילו באיסור רבית. וה"ה מוסדות תורה, ישיבות, מוסדות חסד וכדו' אין להם להכנס ליתרת חובה בבנק אם כסף זה לא משמש לעסק וכנ"ל כיון שזה רבית גמור.

מי שנכנס בשוגג או מחוסר ידיעה בחובה בבנק, מוטל עליו לפרוע את הקרן וכנ"ל, אך לענין פרעון הרבית יש לברר את הדבר. **פקיד** בנק שאמר ללקוח בטעות שיתרת חשבונו שבבנק הוא יותר ממה שיש בחשבונו, ועפי"ז משך הלקוח סכום זה מהבנק, ואח"כ נתברר הטעות ותובעים הבנק עבור זה רבית, מסתברא דאין בזה חשש רבית מן הדין, כיון שמעולם לא רצה ליקח הלואה. **ודע** שכל תנאי של היתר עיסקא מה שיהיה, לא יועיל אם לא יהיה מוסכם על שני הצדדים, והשטר של היתר עיסקא צריך לבטא את הדבר ע"י חתימות של שני הצדדים.

כרטיס אשראי

כרטיסי אשראי שיש לחברה היתר עיסקא מותר להשתמש בהם למי שסומך על ההיתר עיסקא, אך ליקח הלואות מהם אסור כיון שמשלם רבית, אא"כ יש ביניהם היתר עיסקא והמעות הם לצורך עסק. (חוט שני, רבית)

מדבר שקר תרחק (כג, ז)

האמת חשובה יותר מהתעודה

נשאל רבנו: האם נערה בסמינר יכולה להעתיק במבחן כדי לקבל תעודה?

תשובה: הדבר אסור, משום "למדו לשונם דבר שקר". ואף אם היא תפסיד בגלל זה את התעודה, יש לומר לה שהאמת חשובה יותר מהתעודה.

זכות האמת תעמוד לך!

אברך סיפר לרבנו על עסקה מסוימת שברצונו לעשות עם פלוני. רבנו העיר לתשומת לבו שהעסקה מפוקפקת, כיון שאין לסמוך על אותו אדם שיוכל לפרוע.

אלא שהאברך אמר לרבנו, שכבר סיכם עם אותו אדם על דבר העסקה. השיבו רבנו: "אם כך, אם כבר סכמת, הרי אתה חייב לעמוד בדבורך!" והוסיף רבנו ואמר לו: "זכות העמידה על האמת, היא זאת שתעמוד לך לשמור עליך שלא תפסיד".

כבוד ויחס אמתי לנדיבים

נשאל רבנו: כאשר צריך לצור קשר עם גבירים לצורך גיוס כספים, ולפעמים אין פיו ולבו שוים, והכבוד והיחס שנותנים לעשירי הם רק בשביל הכסף – האם הדבר אסור משום שיש בזה שקר?

תשובה: תלוי; אם בלב הוא באמת מרגיש את מה שאומר, הדבר מותר. אך אם בלב הוא מתלוצץ עליו, הרי זה שקר ואסור.

דקדוק בכל מלה

אחת מקרובות משפחתו של רבנו נסתלקה לבית עולמה לאחר יסורים קשים. בני המשפחה ישבו עם רבנו כדי לכתוב את הנוסח שיכתב על המצבה. בין הדברים הם נסחו: "קבלה יסורים בשמחה".

העיר להם רבנו: "בשמחה" זו דרגה מאוד גבוהה... "לבסוף הוחלט לכתוב 'באהבה'. (הליכות שני)